

Egy tartalékos tiszt portréja az első világháború éveiből

Az első világháború centenáriumi éveiben alkalom nyílt a visszaemlékezésre, a máig ható sorsfordulók felemlítésére. Erre sokáig nem volt példa, legfeljebb a két világháború közötti évtizedekben. A nagy háború küzdelmei elvezettek Trianonhoz, ahol nemcsak a történeti Magyarország semmisült meg, de elveszett a „boldog békeidő” minden illúziója, a dualizmus évtizedeiben felépült polgári magyar társadalom életformája. A háború ténye egészében megváltoztatta a magyar társadalom életét, még ha a háború négy esztendőn át a magyar határokon túl dült is. A fegyverforgatásra alkalmas férfiakat elvitték katonának, ez érintette az értelmiség köreiből kikerült tartalékos tiszteket is. A háború hatalmas veszteségekkel járt: majd egymillió magyar férfi halt meg a végtelen orosz mezőkön vagy az Isonzó völgyében, ahol elképesztő kis területen éjjel-nappal ágyúzták a szemben állók sziklák közé telepített állásait. A háború halállal, véres testi és lelki sérülésekkel jár, gondoljunk csak Gyóni Géza emlékezetes versére.

A világháború történéseit feldolgozták történeti munkákban, regényekben és visszaemlékezésekben, de az igazi „beleélést” a harctéri naplók, a távolból hazairt levelek adják. Az elmúlt évtizedekben ilyen írások közzétételére nem volt lehetőség, mert a működő rendszer ideológiája nem adott zöld utat ilyenre. Talán a nagy háború centenáriuma majd Trianon emlékezete lehetőséget ad a világháború és következményei minden vonatkozásának feltárására, mint a Corvina Könyvkiadó néhány évvel ezelőtt nyomtatásban megjelentetett *Egy magyar úr a XX. században. Neย์ Ákos tartalékos tüzér főhadnagy első világháborús emlékezései és családi levelezése 1914–1918 c.* könyve. A kötetet Neย์ Ákos unokája, Buzinkay Géza történész, az egri Eszterházy Károly Főiskola emeritusz professzora, ismert irodalomtörténész rendezte sajtó alá. A kötet 114 levelet, visszaemlékezéseket, verseket és gazdag képanyagot tartalmaz. A kötet bevezetőjében Buzinkay Géza a következőket írja:

„Neย์ Ákos kéziratához, leveleihez, családi hagyatékként jutottam hozzá, s a belőlük kirajzolódó egyénisége, a családtagok világa, mindennapi életük atmoszférája szinte kikényszerítették, hogy foglalkozzam velük, és hozzáférhetővé tegyem őket. Az csupán véletlen, hogy az első világháború centenáriumával együtt mostanában százévesek ezek az írások: önmagukban, évforduló nélkül is értékesek és érdekesek lennének.”

„A Harctéri emlékezések képei, a rajzok és fényképek az eredeti kéziratba beragasztva találhatóak, [...] Ezeket a képeket a kézirat szerinti eredeti helyükre iktattam be. A háborús háterszág és a benne élők mindennapjait ábrázolja az első világháború idején megírt családi levelek gazdag gyűjteménye. [...] A levelezés másik nagy része már más családtagoktól származik, és mindegyik a háborús létviszonyokról, hírekről, a katonáskodó családtagok sorsáról szól, jellemző bepillantást enged a háterszág viszonyaiba, hétköznapi életébe. Számos portré rajzolódik ki bennük egy olyan magyar polgári és polgárosuló elitről, amely organikus módon, konzervatív liberális elvek és célok jegyében kívánta volna Magyarországot modernizálni, amihez szaktudást szerzett, és amelyért áldozatokat hozott. Az ő fáradozásuk értelmét, sorsukat törte derékba, helyrehozhatatlanul az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása. Az 1918 végén íródott levelek a pusztulás és szétesés képeit rögzítették.”

Neย์ Ákos (1881–1967) mérnök volt, az előzményekben említett fiatal értelmiség megtestesítője. A két világháború között a magyar vasúti közélet egyik vezető szereplője. Karrierjének csúcsa a MAV, majd DSA (Duna–Száva–Adria Vasút) fejlesztési igazgatói

posztja, de eltöltött másfél évtizedet a Vasúti és Hajózási Főfelügyeleten is. Az első világháborúban a galíciai fronton teljesített szolgálatot mint tartalékos tüzértiszt. Naplóját, majd az abból készített „emlékezését” a bevonulástól vezette addig, amíg be nem rendelték a Kereskedelemügyi Minisztériumba, ahonnan a Minisztérium képviselőjeként a bécsi Kriegsministeriumba delegálták. A visszaemlékezés mellett található egy „Kriegs-Notes 1914-1915” feliratú jegyzetfüzet, amely tiszti és legénységi névsorokat tartalmaz.

A könyvet jó szívvel ajánljuk minden kutatónak, a korszak iránt érdeklődőnek, hiszen a napló és a levelezés több, mint egyszerű leírások gyűjteménye, stílusa, a mondanivaló megszerkesztése valós irodalmi élményt nyújt történészeknek és az egyszerű olvasónak egyaránt.

(Egy magyar úr a XX. században. Neő Ákos tartalékos tüzér főhadnagy első világháborús emlékezései és családi levelezése 1914–1918. [Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és a bevezetőt írta: Buzinkay Géza.] Budapest, 2014, Corvina, 304 p.)

